

5. Kuidas tehakse IT-d. Pinal

8 aastat tagasi Autor: [Siim Veskimäes](#)

5. Pinal

(jätkub)

„Seda, mis on kaasaegne ärimaja, ma sulle juba seletasin – hallid seinad, surnud õhk, palju kaardiga avatavaid uksi ja keskmiselt kord kahe kuu tagant korraldab vilets tulekahjusignalisatsioon õppehäire, mille puhul aetakse inimesed majast välja. Noh, seda tuleb huumoriga võtta.

Aga isegi sellele jubeduse annab üle trumbata. Kuna pool aega peetakse seal majas koosolekuid, on puudus koosolekuruumidest. Üht neist hüütakse Pinaliks. See on umbes 12 ruutmeetrine, kitsas, akendeta ja olematu ventilatsiooniga. Kahe-kolmekesi võib seal veel istuda, aga kui laua ümber koguneb 12 inimest, sarnaneb asi suletud ukse korral nende kongidega, millega Gestaapo ja NKVD omal ajal inimesi piinasid. Pinali seinad on kollakashallid, laud säbruhall ja toolid tumehallid. Põrand on hall ja lagi kahvatuhall. Kui laua ääres istuja tooli tagasi lükkab, siis tema selja tagant enam läbi ei saa, nii et Pinali täitmisel peavad inimesed ukse taga istumise järjekorras rivvi võtma.

„Pinalis toimus Projektikoosolek. Juhtis seda Projektijuht: „Riigihangete komisjon vaatas pakkumised läbi ja otsustas kõige väiksema hinna kasuks. Nüüd tuleb ette valmistada leping.”

Projektijuht on umbes kolmekümnene, pikka kasvu ja heleda lokkis peaga. Ta näeb pidevalt välja pisut ületöötanud. Aga katsu sa rõõmu tunda inimeste tüütamisest... Igatahes oli ta midagi ära teinud – arendaja leidmine riigihange Projekti tegelikuks valmistegemiseks näis lõpusirgele jõudvat. Põhines see varem tehtud analüüsil; projekt käib juba peaaegu kaks aastat.

Ainult et Analüütik hakkas nihelema. Arhitekt ka. Vahetasime pilke. „Kuulge... nad pakuvad ju Islandi süsteemi,” poetasin.”

Thor heitis mulle kõõrdpilgu. „Ütlen igaks juhuks kohe täpsustuseks, et süsteemil on Islandiga vaid niipalju seost, et sinna on seda esimene ja ainus kord müüdnud enne meile pakkumist.

„Ja siis?” sekkus üks Osakonnajuhataja sõjakalt.

„Kuidas see läheb kokku nõudmisega, et kogu lähtekood tuleb meile üle anda?” julges Analüütik suu lahti teha.

„Mjaa... Aga riigihangete komisjon on oma otsuse teinud.”

„No aga me kirjutame memo ja las siis riigihangete komisjon selgitab, kuidas hanke tingimuste oluline rikkumine sobib hanke võitmisega,” toetas meid Arhitekt, ise hoolega oma sõrmeküüsi uurides.

Projektijuhi pea langes kopsatusega lauale. Ilme hapnikupuudus.” Thor irvitas.

Mul jäi ainult ohata: „Selgita.”

„No vaata, Riigihangete komisjon on Siseorganite keskkastme juhtidest ja mõnest Õigustalituse spetsialistist koosnev moodustis, mis, nagu nimigi ütleb, vastutab kõigi Siseorganite poolt läbi viidud riigihangete eest. Komisjon kui eluvorm on aga teatavasti bioloogiliselt kõige lähedasem harjasussidele – jube palju jalgu ja puudub aju. Nimetat komisjon suudab teatud lähenduses tagada riigihangete seaduskohasuse, kuid hangete mõttest saavad nad enamasti aru vaid kõige üldisemal tasemel. Tõeline häda pole aga isegi mitte sellest, et neil puudub igasugune kompetents konkreetse hanke tehniliselt oluliste detailide hindamiseks, vaid et nad oma seadusejärgimisega kähgustavad organisatsiooni.”

Riigihangetest peaks pikemalt kirjutama, kuid lubatagu üks vahepala, enne kui nende juurde tagasi tuleme.

Täiuslikult õiguslik süsteem

Minu vanavanaonu oli Vene-Jaapani sõja ajal Vene sõjaväes ajateenija. Tollal, muide, oli teenistus viis aastat. Kui sõda algas, alustas nende polk siit Eestist liikumist rindele. Hobustel. Teekond läbi terve Siberi Kaug-Itta võttis aasta. Selleks ajaks, kui nad kohale jõudsid, sai sõda läbi ja nad tulid tagasi. Teise aasta. Hobustel. Mu vanaema rääkis, et kogu ülejäänud elu ei istunud onu mitte ühte, mitte ainsat, mitte ühtainukestki korda hobuse selga.

Kuid ta pajatas loo, mis annab natuke aimu tollase Vene Keisririigi olemusest. See oli täiuslikult õigusjärne süsteem. Kamtsatkal oli üks sopka (nimed olen ammu unustanud; võib-olla oli unustanud juba vanaema), mida venelased kuidagi vallutada ei suutnud. Venelastel olid reeglid („*Ustav*”), kuidas sõda tuleb pidada. Enne rünnakut said sõdurid puhta valge särki ja topsi viina. Siis loeti neile palve, nad tõusid signaali peale kivide ja muude varjete tagant (kaevikuid ju sinna kaljusse raiuda ei saanud) ja hakkasid oma pikkade sinelite lehvikes, hurraa karjudes ja pikkade tääkidega vintpüsse käes hoides mööda mäekülge üles ronima. Jaapanlased ootasid neid, olles oma vatikuubedes ja vatipükstes (puhvaika, mida me venelastega seostame, on tegelikult jaapanlaste leiutus ja tuli Venemaale alles selle sõja õppetunniga) palju liikuvamad, lisaks oli neil ülalt peidust väga hea lasta. Üks rünnak ebaõnnestus teise järel, kaotused olid tohutud.

Siis, ühel ööl võttis üks noor leitnant tosin meest, roomas sokkale ja võttis selle lühikese üllatusrünnakuga ära. Ja teate, mis edasi sai? Leitnant anti sõjakohtu alla, sest esiteks ei olnud rünnak väejuhatusega kooskõlastatud ja teiseks oli au riivatud – vene sõdur vaenlase ees ei rooma! Ning kõige lõpuks anti sopka jaapanlastele tagasi kui „*nepravilno vsjatõi*” (valesti vallutatud). Kas keegi veel imestab, et Venemaa kaotas selle sõja? See kaotus viis siserahutusteni ja ajendas Stopõlini reforme. Nii et teatud mõttes indutseeris see kompartei tõusu, mis omakorda viis oktoobrirevolutsiooni ja kõigi järgnenud jõledusteni. Niipalju siis täiuslikult õigusliku süsteemi elujõulisusest.

Riigihanked

„Noh, riigihangete kohta on isegi üks riikliku riigihangete komisjoni töötaja mingil kummalisel ausushetkel öelnud, et nende eesmärk on mitte niivõrd parima lahenduse leidmine, kui lahendusprotsessi läbipaistvus. Asi on oma olemuselt lihtne – sa kirjeldad avalikult, mida sul on vaja ja kuidas sa pakkumisi hindad. Kõik võivad pakkuda ja sa pead pakkumisi hindama vastavalt neile eelnevalt väljakuulutatud hindamistingimustele. Riigihangetega on suurepärane osta näiteks arvutirauda – kirjeldad täpselt, mida vaja, ja las firmad pakuvad üksteisel püksid jalast.”

Jälle see viltune pilk. „Olgu, tõde on ka siin keerulisem – kui sa kirjeldad näiteks printereid nii täpselt, et ainult üks HP mudel sobib, helistab sulle järgmiseks HP esindaja, kes annab viisakalt mõista, et kui sa eelistad kedagi edasimüüjatest, siis nad annavad sellele sinu partii jaoks erihinna.”

Aga kuidas sa ostad riigihankega tarkvara arendamise teenust? Alustame tõdemusest, et analüüs katab tihti 60% vajadustest. Maailmas peetakse väga heaks tulemuseks, kui see on üle 80. Seega, pisut üldistades, ostan ma tarkvara arenduslepingut sõlmides usaldust. See ei ole nüüd loomulikult päris nii hull, kui sõlmida abikaasaga leping teatud tingimustele vastava järglaskonna kohta, kuid igal juhul oled sa kaitsetu sihilike allapakkumiste ees. Jah, sulle on ju tee lahti mängida metsasanitari – lasta allapakkunud töllil projektiga kõrbed, minna kohtusse, nõuda välja trahvid ja tunda rõõmu, et kolm aastat ei ole tal riigihangetele asja. Arusaadavalt ei saa sa seda endale enamasti lubada. Ka Siseorganid tegelikult ei saa.”

„Aga riigihanked ju tehakse? Nendega tehakse ju midagi ära ka?”

„Kahju su illusioone purustada, aga tegelikult on riigihanke läbiviimine iga keerukama lepingu puhul destrukttiivne klounaad. Kui sa tahad vähegi talutavat tulemust – ja kui sa teed oma tööd vähegi südame ja südametunnistusega, oma maast ja rahvast hoolides –, pead sa seadust väänama. Sa pead kuidagi välistama rämpsopakujad. Sa pead hankesse sisse kirjutama igasuguseid krutskeid, mis võimaldaksid niipalju häma, et ühelt poolt saad sobiva tulemuse ja teiselt poolt ei tasu kaotajatel ka kohtusse minna.”

Sa saad seda teha, kui su enda organisatsioonis ei tööta kahjur, kes oma töö lihtsustamiseks viskab kõik su kavalused välja, kui seaduse silmis kahtlased, nii et lõpuks oled nii paljaks tehtud, et saad küsida ainult tüki- või tunnihinda. Just selline kahjur on Õigustalitus ja Siseorganid juba nutavad verd oma võimatute lepingute otsas – iga liigutus, mis pole otseselt kirjas, on lisatöö, mille eest tuleb maksta tundide alusel ja neid tunde läheb alati väga palju. Nutavad ja maksad arveid tööde eest, kus iga klahvivajutus võttis tunni.”

„Aga seekord saite jala vahele?”

„Seekord oli õnneks kinni hakata millestki konkreetsest, nimelt nõudest, et Siseorganitele antakse üle ka rakenduse dokumenteeritud lähtekood.”

Ja kui ma tegin järjekordse mõhhi, noogutas Thor ja seletas sellegi lahti.

*

„Vaata, tegelikult on see tõeline perse, et odavate ja rumalate inimeste tõttu on pisipehmed aknad nii levinud, et sa ei saa sellest üle ega ümber. Olgu, opsüsteem on nii algeine asi, et sa võid seda võtta kui paratamatust.”

Tegelikult tähendab lähtekoodi omamine, et sa saad rakendust edasi arendada, ja puudumine, et sa sõltud täielikult väljatöötajast. Vajadused muutuvad ja pole olemas süsteemi, mida sa ei taha varem või hiljem muuta. Alates sellest, et mõne aasta pärast oled sa sunnitud üle minema uemale vindooza versioonile ja küllalt tõenäoliselt oma süsteemi selle jaoks ümber kompilleerima. Pane tähele, seda sellepärast, et vindooza lähtekoodi sul ju pole.

Muidugi tuleb kommertssüsteemi võtta nagu nad on. Tuleb leppida, et sa kas külmud oma süsteemi ühele väga kindale versioonile või maksad aastast aastasse hooldustasu, mis on reeglina nii viiendik-kuuendik algsest litsentsi hinnast. Aga igal juhul on väga rumal mitte omada võimalikult suurt kontrolli sinu jaoks tehtud tarkvaralahenduste üle.

Mille üle me seal Pinalis siis vaidlesime? Projektigrupi otsus tähendas kogu riigihangete Protsessile sisse sõitmist ja kõigi tähtaegade nihkumist.

Olen nüüd siin Siseorganites töötanud mõned kuud ja tean sellest projektist ja sellest lepingust juba päris palju, aga ma eksin pidevalt Püha Protsessi vastu. Ma juba olen see väga ebameeldiv tegelane, kes pidevalt tõstab üles probleeme, mis teistele tööd juurde teevad; loomulikult selleks, et kunagi hiljem ei peaks tegema kümme korda rohkem tööd, aga kes sellest hoolib? Kui ma oleksin üksi häält teinud, oleks võinud minust üle sõita, aga Analüütik ja Arhitekt hakkasid ka häält tegema. Nad ei ole rumalad ega halvad, kuid nemad on ennast paika pannud – nad ei taha vastutust ega probleeme. Kui mina olin nõus paha olema, ütlesid nad muidugi oma ekspertarvamuse välja.

Kõik hädad aga algavad ju sellest, et Riigihangete komisjonis pole kedagi, kes saaks aru, millise jama nad läbi tahavad lasta.”

(järgneb)

- [Tegijad](#)